

POSUDEK VEDOUCÍHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

AUTOR PRÁCE: Petra Tomková

NÁZEV PRÁCE: Jean-Jacques Rousseau a jeho pojetí svobody

OBOR STUDIA: Filozofie a společenské vědy

AUTOR POSUDKU: Mgr. et Mgr. Michal Rigel

SHRnutí A HODNOCENÍ OBSAHOVÉ STRÁNKY PRÁCE

Autorka se v zadání práce zavázala zachytit různá pojetí svobody v politické filozofii, konkrétně jde zejména o Rousseauovo a poté i J. S. Millovo a Berlinovo (i s uvedením základních rozdílů mezi nimi). Tento svůj závazek potvrzuje i ve stručném úvodu práce (s. 8-9), kde svůj cíl specifikuje a slibuje „*podat ucelený přehled koncepcí svobody tak, jak jej vnímali zmínění myslitelé*“.

Vybrané téma svobody stojí neustále v popředí diskusí politické filozofie a rovněž tři vybraní autoři se řadí do kánonu oboru, proto se vybraná problematika zdá být plně adekvátní pro bakalářskou práci.

Text je za účelem dosažení stanovených cílů rozčleněn celkem do sedmi kapitol, jejichž posloupnost má svoji logiku, dále je ještě dodatečně rozčleněn do řady dalších podkapitol, možná už více diskutabilních, ale v podstatě legitimně zvolených.

V prvních dvou (číslováno jako kap. 2 a 3) mělo dojít k ukotvení terminologie a představení obsahu hlavních používaných termínů – liberalismus (s. 9-11) a svoboda (s. 11-13). Faktem ale je, že ani jeden z pojmů není představen úplně obratně a jeho vnitřní členění – např. liberalismus klasický a moderní – není úplně srozumitelně vysvětleno (v uvedeném příkladu je klasický charakterizován jako ten, který ctí negativní svobodu a moderní jako ten, který ctí svobodu pozitivní, ale to samo o sobě bez dalšího vysvětlení nemá žádnou informační hodnotu). Obě kapitoly místo rigorózního objasnění pojmového aparátu připomínají spíše mozaiku složenou z různých úryvků k tématu, moralizujících prohlášení (např. „*je důležité svobodu opečovávat a vést k tomu i naše potomky, už jen z úcty k předkům, kteří za ni tvrdě bojovali*“ – s. 12-13) a vlastních volných úvah a asociací autorky (např. „*Nemůže být nakonec svobodným člověkem ten, kdo nemá moc prostředků, nemá majetek, kde hlavu složit? Poutník, ten nemá nic, ale přesto ho lze považovat za bohatého...je to takový volnomyšlenkářský typ člověka...nemá hlavu plnou brzd, ale žije teď a tady, přítomným okamžikem. Někdy mám pocit, že člověku ve vlastní svobodě brání vlastní mysl, která si před sebe klade množství překážek*“ s. 13).

Ač tyto kapitoly neplní svůj účel, nejsou konstitutivními částmi práce, tam patří až rozsáhlejší kapitola označená číslem 4 o J.-J. Rousseauovi (s. 14-30). V ní se postupně diskutuje Rousseauovo pojetí sociální rovnosti, přirozeného stavu, společenské smlouvy, otroctví a konceptu obecné vůle. Na tomto základě se poté dedukuje a rekonstruuje jeho chápání svobody. S vědomím složitosti a nejednoznačnosti Rousseauova díla (vezměme si jen samotný

komplikovaný koncept obecné vůle) proto lze konstatovat, že autorka náročný úkol zvládla poměrně se ctí. Tato část je tak výrazně lepší než části předchozí a až na výjimky, např. dle mého soudu zbytečně psychologizující odkazy na osobní život Rousseaua (s. 21), působí jako odborný text.

V následující pasáži (s. 30-40) dostává prostor další z vybraných autorů, J. S. Mill, pro jehož pojednání o svobodě nevyužívá autorka pouze stejnojmennou esej (i když ta dostává logicky největší prostor), ale i texty *Utilitarismus* nebo okrajově i *O poddanství žen*. Většina sdělovaných informací se zdá být fakticky správně, jinde zarazí zvláštní vytváření souvislostí mezi *pozitivismem* a *pozitivní svobodou*, které by si zasloužilo vysvětlení (s. 32).

Práci uzavírá pojednání o posledním z trojlístku diskutovaných postav – Isaiahu Berlinovi (s. 40-49), jehož hlavní text (v orig. *Two Concepts of Liberty*) je hned na začátku nesprávně datován a to nešťastnou přesmyčkou správného letopočtu (z 1958 se stalo 1895, s. 42). Posléze dochází k výkladu kombinací studia daného textu a odkazů na existující interpretace ze sekundární literatury. Až ke konci se autorka dostává k Berlinově kritice Milla a je možná škoda, že jí věnuje jen málo prostoru. Ostatně všichni tři autoři, kterými se práce zabývala, byli představeni v podstatě separátně a v průběhu textu nedocházelo k vzájemné konfrontaci myšlenek Rousseaua s dvěma pozdějšími liberálními mysliteli, zabývajícími se svobodou. Žádné resumé zjištěných poznatků o vzájemné interakci těchto autorů nebo shrnutí hlavních bodů jejich individuálních pojetí svobody na čtenáře nečeká ani v závěru práce.

Na úplný konec hodnocení obsahu ještě noticka o tom, že se autorka k probíraným problémům na mnoha místech odvažuje prezentovat vlastní hodnotový soud, názor či glosu (s. 11-12; 18; 19; 20; 21; 30; 35; 43 aj.), což je velice chvályhodné, leč obvykle chybí podpora důkladnou filozofickou argumentací. Až na výjimky jsou předkládána stanoviska bez důvodů, které k jejich zastávání autorku dovedly. I na tom by šlo zapracovat.

HODNOCENÍ FORMÁLNÍ STRÁNKY PRÁCE

Pokud jde o hrubé gramatické chyby, tak ty se v textu téměř nevyskytují (výjimka: „meze...které by regulovali/y“, s. 44), jen místy dojde k chybnému psaní čárek ve větách nebo jinde je nesprávně použito velké písmeno – jakobíni, s. 14.

Odlíšná situace je ovšem u slohu. Zde bych autorce vytkl, že její psaní obecně příliš nepřipomíná odborný styl a místy je až příliš lidové a familiární („...když jsme již narazili na Platóna...“, s. 11; „...někde jsem zaslechla větu, která mi utkvěla v paměti...“, s. 13; „...mám potřebu se zde o tom zmínit“, s. 18; „...pracoval společně se svojí ženou a spojením svých duší vytvořili esenci něčeho jedinečného...“, s. 34; „...Berlin pozitivnímu pojetí svobody nepřišel na chuť...“, s. 45). Na druhou stranu si osvojení techniky psaní odborných textů vyžaduje praxi a bakalářské práce je často prvním pokusem, a proto lze být shovívavý.

Na obecné úrovni text netrpí špatnou editorskou péčí, přestože nedostatky se najdou:

- jednou Platón podruhé Platon (s. 11), jednou Röd, podruhé Rod (s. 14)
- opakovaně: ...blaho, jenž... (s. 14), ...mocí, jenž... (s. 24), ...nebezpečí, jenž... (s. 46) aj.

- Bentahan je patrně Jeremy Bentham (s. 30)

Občas se vyskytuje potíž se skloňováním jména J.-J. Rousseaua + další drobné omyly, chybějící písmenka nebo překlapy. Nic z toho ale plynulost četby neruší.

HODNOCENÍ PRÁCE SE ZDROJI

Práce by měla stát na fundamentálních textech o svobodě od Rousseaua, Milla a Berlina, což se i v podstatě děje. Ze základních primárních pramenů se skutečně čerpá (jen u Milla jde o archaické českojazyčné vydání textu *O svobodě* z roku 1914, přitom nedávno vyšel překlad nový v péči nakl. Oikúmené).

Sekundární literaturu však už netvoří doplňující odborné publikace, které pojetí svobody u výše řečených autorů interpretují (např. Baum, B. 2000. *Rereading Power and Freedom in J. S. Mill*. University of Toronto Press; Simpson, M. 2006. *Rousseau's Theory of Freedom*. Continuum; Wokler, R. 1995. *Rousseau and Liberty*. Manchester University Press) a to přestože s nimi počítá zadání práce.

Využit není ani jeden z mnoha existujících zahraničních odborných článků k tématu. S anglickojazyčnou literaturou se obecně prakticky nepracuje, zmíněno je pouze internetové heslo na stanfordské encyklopedii a potom webové stránky lotyšské asociace, rozšiřující odkaz Isaiaha Berlina (on sám se totiž narodil v jejím hlavním městě v Rize).

Jako doplňující zdroje informací a komentářů zahraniční provenience tak autorce slouží především přehledová a učebnicová literatura nebo encyklopedie (např. Swift, A. – *Politická filozofie*, Scruton, R. – *Dějiny novověké filozofie*, Röd, W. – *Novověká filozofie*, Heywood, A. – *Politické ideologie* aj.). Seznam zdrojů ještě obsahuje obecněji koncipované práce o svobodě od významných zahraničních autorů jako např. Z. Bauman či L. von Mises, jenomže bez přímé vazby na hlavní diskutované otázky.

Pokud jde o sekundární literaturu z českého prostředí, tak autorka využívá např. sborník *Svoboda od antiky až po současnost* od Aleše Havlíčka a články uveřejněné v něm.

Trochu zamrzí, že ač jsem na to autorku upozorňoval, zůstaly i ve finální verzi neakademické zdroje, ze kterých jsou čerpány informace, viz např. webová stránka antickysvet.cz (s. 11).

Jinde zase autorka parafrázuje Hobbese a porovnává jeho podobu přirozeného stavu s tou Rousseauovou, ale bez jediného odkazu na Hobbesovo dílo (s. 20). To samé u Marxe, na nějž se autorka několikrát odvolává (někdy s odkazem na sekundární literaturu, s. 14 a 23, ale jindy mu vkládá do úst něco, co nijak nedokládá, s. 11). Že nejde o výjimku, ale spíše pravidlo dokladuje podobné zacházení při interpretaci Aristotelova pohledu na otroctví, kde dokonce doslovně zmiňuje jeho knihu *Politika*, kterou ale v seznamu zdrojů nenajdeme. Neochota jít k primárním pramenům se týká i mnoha dalších autorů, jejichž myšlenky v práci mají zastoupení.

Jakkoliv není seznam literatury bohatý, závěrem lze konstatovat, že nároky kladené na tento typ prací jistě splňuje a umožňuje sestavit dostatečně fundovaný odborný text.

OTÁZKY K DISKUSI PŘI OBHAJOBĚ

- 1) Autorčino psaní někde evokuje (např. 8-9, 31, 50), že vnímá Rousseaua jako liberálního myslitele, jinde zase jako (proto)socialistu (s. 11), což je obvyklý spor o jeho ideologické zařazení s rozvinutou debatou. Jsou i autoři hájící pozici, že byl Rousseau liberál, nicméně s texty, kde pro to argumentují, se čtenář v práci neseťkává (např. L. R. Sorenson. 1990. „Rousseau’s Liberalism“, *History of Political Thought*, vol. XI, no. 3). Rád bych od autorky v rámci obhajoby slyšel odůvodněné stanovisko, do jaké politické ideologie by Rousseaua zařadila.
- 2) Berlin při své analýze dvou pojetí svobody nenechává nikoho na pochybách, že se přiklání k *negativní* a nikoliv *pozitivní* svobodě. I Milla s Rousseauem by bylo možné zařadit do tábora příznivců jednoho z těchto dvou konceptů svobody. Zajímalo by mne, kam by autorka kterého z nich přiřadila a proč.

VÝSLEDNÉ HODNOCENÍ PRÁCE

Hlavním cílem autorky bylo prezentovat pojetí svobody u třech vybraných autorů, což je úkol, který byl rámcově splněn. Čtenář má příležitost nalézt obsah jejich úvah o svobodě. Práce nad textem autorku přiměla k nastudování několika děl, které se řadí do kánonu politické filozofie. Takové studium pro ni bylo určitě přínosem a sama následně prokázala, že je schopna za pomoci návodné sekundární literatury sestavit text, který svým způsobem sleduje vytyčený cíl. Pokud se vezme v potaz, že např. o pojetí svobody J.-J. Rousseaua toho v češtině příliš nevyšlo, a že jeho politická filozofie se řadí mezi ty složitěji uchopitelné, šlo o odvážný úkol a za to, že si na něj troufla, zaslouží autorka uznání.

Práce na mnoha místech trpí některými dětskými nemocemi, kvalita kapitol je nevyrovnaná a ke konfrontaci a srovnání myšlenek jednotlivých autorů bohužel nedochází, ale ve svých nejlepších pasážích dokáže text poskytnout základní informace k tématu a splňuje tak nároky, jež jsou na podobná díla kladeny.

Práci k obhajobě

Doporučuji

Navrhuji celkové hodnocení

D

V Hradci Králové
22. 8. 2019

PODPIS: